

Vytautas V. Landsbergis: pamąstymai iš provincijos

Žmogus ieško kelio pas žmogų. Arba žmogus ieško kelio į Vienumą. Į ramybę ir tylą. Kai nori suvokti, koks jis yra dabar, ko iš tiesų siekia. Arba paprasčiau – tiesiog pabūti su laukais, su medžiais, lietuvi.

Kokių paskatų vedinas, poetas, režisierius Vytautas V. Landsbergis paliko Vilnių ir su gausia šeima persikėlė gyventi į Anykščius? Materialinių, pragmatinių, o kartu ir egzistencinių? Kai gena ne visiškai įsisąmonintas troškimas naujajį savo gyvenimo tarpą pradėti kitoje geografinėje erdvėje?

Šis paprastas klausimas, tiesą sakant, tebuvo pretekstas pakalbinti pašnekovą kitomis temomis.

Vytautą V. Landsbergį kalbina Birutė Janulevičiūtė.

– Kokie buvo Jūsų pirmieji išpūdziai čia, provincijoje?

– Ramybė, visai kitas gyvenimo ritmas... Ir kažkokia aštresnė, tikslesnė ir greitesnė kūryba – tarkim, vaikiška knygą *Arklis Domyko pasakos*, kurią neseniai išleidom su dailininke Sigute Ach, Anykščiuose parašiau per penkis dienas. *O Angelių pasakas* – Vilniuje rašiau dvejus metus... Čia kitoks laiko matmuo. Dabar suprantu, kodėl A. Baranuskas, A. Vienuolis ir J. Biliūnas čia sėmėsi įkvėpimo.

Anykščių apylinkėse yra nuostabių mistinių vietų. Pradėd suprastai, ką V. Orvidas turėjo galvoje, sakydamas: „Žiūrėjau ir į akmenį, kaip į brolių, ir į medį – viskas man gyva buvo...“ Iš tikrųjų, tai labai subtilus, privatus pasaulis ir jį apibūdinti žodžiais gana komplikuota.

Anykščiai – mažas mūsų visuomenės modelis, kurį gali analizuoti ir mąstyti apie kryptis, kaip Lietuva galėtų vystytis toliau, kokie dvasios atsiverimai joje galėtų įvykti. Mažame miestelyje tai labai akivaizdu. Čia pabandai įgyvendinti kokią idėją, parašai straipsnelį į vietinį laikraštį, paskui stebi, kaip žmonės tai suvokia ir vertina, ar jiems tai sava, ar svetima. Pabandai suburti naujas bendruomenes, dalyvauti jau esančiose, pažiūrėti, ar jos yra pakankamos žmogui, atėjusiam iš kitur. Turiu pripažinti, kad Anykščiai mus priėmė labai draugiškai ir tolerantiškai. Visa tai yra nauja ir įdomu. Be to, kai kuri filmas ar statai spektaklius, pagrindinė problema –

susikalbėti su paprastais žiūrovais. Svarbu sužinoti, kokie jų poreikiai, ko jie tikisi, kas jiems aktualu ir įdomu.

– Nemanyčiau, kad Jūs, kurdamas savo filmus ar spektaklius, labai paisytumėte viešosios nuomonės.

– Kūryboje yra tam tikri tarpiniai. Pirmasis – savęs išsąmoninimas, bandant suvokti save per Mokytojus ar Šviesos personažus, per įvairias keistas situacijas. Mano kūrybiniam kely tokių personažų buvo nemažai – partizanų vadas Juozas Lukša Daumantas, krepšininkas Arvydas Sabonis, kino rež. Jonas Mekas, skulpt. Vilius Orvidas, Vilties prez. Stasys Lozoraitis ir daugybė kitų. Tarkime, kurdamas filmą apie S. Lozoraitį, buvau pakerėtas jo nesavanaudiško idealizmo, etikos, atsidavimo Lietuvai – manau, kad Lietuva būtų įgijusi šiek tiek kitą vystymosi pagreitį, jei jis būtų tapęs prezidentu. Netgi jo mirtis man atrodo kažkokia simboliška – jis mirė netrukus po rinkimų, nes Lietuva tarsi „atsisakė“ jo paslaugų. O filmuodamas regėtoją Aneliukę Keturaujienę, pajutau, kaip gali Dievas tiesiogiai bendrauti su žmogum, kalbėtis per Kristų, Mariją ar angelus. Tai pasaulis, kuris mums gali būti pažinęs ir artimas. Ne tik knyginis ar senuose raštuose perskaitytas, bet ir juntamas – kaip Gyvasis Dievas.

– Kodėl Dievo paieškos, atsivėrimo pasauliui galimybės Vilniuje Jums nebuvo pačios tinkamiausios?

– Manau, kad žmogus, pasiekęs tam tikrą ramybės būvį, gali ir pragare kurti rojus kūrinius. Bet aš dar nesijaučiu esąs toks stiprus ir ramus. Kita vertus, Vilniuje nebegalėjau įgyvendinti savęs man įdomiose srityse. Filmus LRT televizijoje rodyti atsisakė, nes, atseit, jų vertinimai yra žemi. Spektaklius irgi sidiu keliems teatrams pagal savo pjeses arba adaptuotus – nepavyko. Galbūt čia kaltas mano vadybos neišmanymas, gal reiktų turėti savo agentą ar pačiam dažniau siulyti. Bet aš to nemoku. Kol kas tą galimybę režisuoti spektaklius turiu Šiaulių dramos teatre, tuo ir džiaugiuosi. O filmus ir toliau kuriu „į stalčių“.

– Manau, kad žmogus, pasiekęs tam tikrą ramybės būvį, gali ir pragare kurti rojus kūrinius. Bet aš dar nesijaučiu esąs toks stiprus ir ramus. Kita vertus, Vilniuje nebegalėjau įgyvendinti savęs man įdomiose srityse. Filmus LRT televizijoje rodyti atsisakė, nes, atseit, jų vertinimai yra žemi. Spektaklius irgi sidiu keliems teatrams pagal savo pjeses arba adaptuotus – nepavyko. Galbūt čia kaltas mano vadybos neišmanymas, gal reiktų turėti savo agentą ar pačiam dažniau siulyti. Bet aš to nemoku. Kol kas tą galimybę režisuoti spektaklius turiu Šiaulių dramos teatre, tuo ir džiaugiuosi. O filmus ir toliau kuriu „į stalčių“.

Tad jeigu politikai važiuotų Lietuvos provinciją susitikti su žmonėmis, mažiau juos mokyti, o daugiau išklaustyti, pasakykite man, kokia Lietuva tuomet būtų? Kokie žmonių santykiai? Šiuo metu žmonės jautia, kad valdžia yra tarsi nebe jų.

Bet nesiskundžiu, važinėju su jais po Lietuvą, dalyvauju kūrinyuose susitikimuose su žmonėmis.

Grįžtant prie klausimo, kodėl išvažiavau ir ką tikėjaisi rasti. Manau, kad visas gyvenimas yra daugiau mažiau sąmoningas savęs pažinimas, savęs išsąmoninimas. Kai pagaliau suprantu Vilnių su jo dėsniais, tai eini ieškoti to, ko dar nesi patyręs. Provincija man buvo nepažinta žemė. Matau, kad ir daugelio politikų problemos kyla iš nemokėjimo susikalbėti su paprastu žmogumi.

– Nežinau, ar Jūs man pritarite, bet manyčiau, kad spūčiai nyksta pats svarbiausias komponentas bendraujant – nuoširdumas.

– Galbūt taip. Galbūt per daug vaidinama, per daug norima „atrodyti“. Kai nustoji norėti „atrodyti“, tada nebėjai būti ir kvailys, ir neprotingai ką leplelėti. Jeigu politikas išdrįs pasakyti: žinot, aš iš tikro buvau neteisingas, suklydau, tuomet iškart įgytų gražaus žmogaus ypatybių.

Kaip susisėmė skirtingai mąstantys žmonės? Aš pats gyvenime ieškau taisyklių, kurios būtų universalios kaip 10 Dievo įsakymų. Neseniai kalbėjau su aktorium A. Masiuliu apie J. Miltinio principus teatre. Vienas jų pasirodė labai svarbus, ir kurį, mano supratimu, reikėtų atkreipti dėmesį ir menininkams, ir politikams. Taigi Miltinis, prieš pradėdamas režisuoti spektaklį, kalbėdavosi su aktoriais: kas juos domina, kuo jie gyvena, kokias knygas skaito, kokius vaidmenis norėtų suvaidinti, kokios problemos jiems tuo metu aktualiausios ir t.t. Po to režisierius pasiūlydavo inscenizuoti pjesę, kuri būdavo priimtinausia aktoriams (dažnai ir pačių aktorijų pasiūlyta). Miltinis savo estetiką ir principus įvedavo į spektaklį, tačiau leisdavo skleisti aktoriams – kūrėjo (ne aktorius – atlikėjo) valiai.

Tad jeigu politikai važiuotų Lietuvos provinciją susitikti su žmonėmis, mažiau juos mokyti, o daugiau išklaustyti, pasakykite man, kokia Lietuva tuomet būtų? Kokie žmonių santykiai? Šiuo metu žmonės jautia, kad valdžia yra tarsi nebe jų.

Tad jeigu politikai važiuotų Lietuvos provinciją susitikti su žmonėmis, mažiau juos mokyti, o daugiau išklaustyti, pasakykite man, kokia Lietuva tuomet būtų? Kokie žmonių santykiai? Šiuo metu žmonės jautia, kad valdžia yra tarsi nebe jų.

Išsirenka Seimą, o jis vis tiek jiems svetimas, negerbiamas.

Apskritai, egzistuoja toks žmonių sąmonės skirstymas į 3 būvius. Pirmasis – ego būvis: kai žmogus gyvena vien tik sau – t. y. tam, kad pavalgytų, pasilinksintų. Lietuvoje tokių žmonių dauguma. Antrasis – dualistinis, arba opozicijų, būvis, kai žmogus jau suvokia save, kaip narį kokio nors vieneto ar bendruomenės, oponuojančios kitai bendruomenei (Vilnius–Kauņas, miestas–kaimas, prezidentūra–parlamentas). Vykstant šių opozicijų kovai, dažnai stengiamasi priešininką pažeminti, nugalėti. Šis lygmuo tarsi aukštesnis už „ego“, bet jis irgi niekur nevedantis, nes remiasi konkurencija ir kova. Kas iš to, kad nugalėsi – visuomenė laimingesnė nepasidarys.

Trečiasis būvis, aukščiausias – yra vienybės arba vienuos viskuo būvis. Jo Lietuvoje šiuo metu itin pasigendama. Nemaityti net jo ieškotojų – tai labiausiai baugina. S. Lozoraitis, K. Vasilaiškas, V. Orvidas, V. Sladkevičius buvo artčiausiai jo. Tikėjaisi, kad šia nišą Lietuvoje užims Valdas Adamkus...

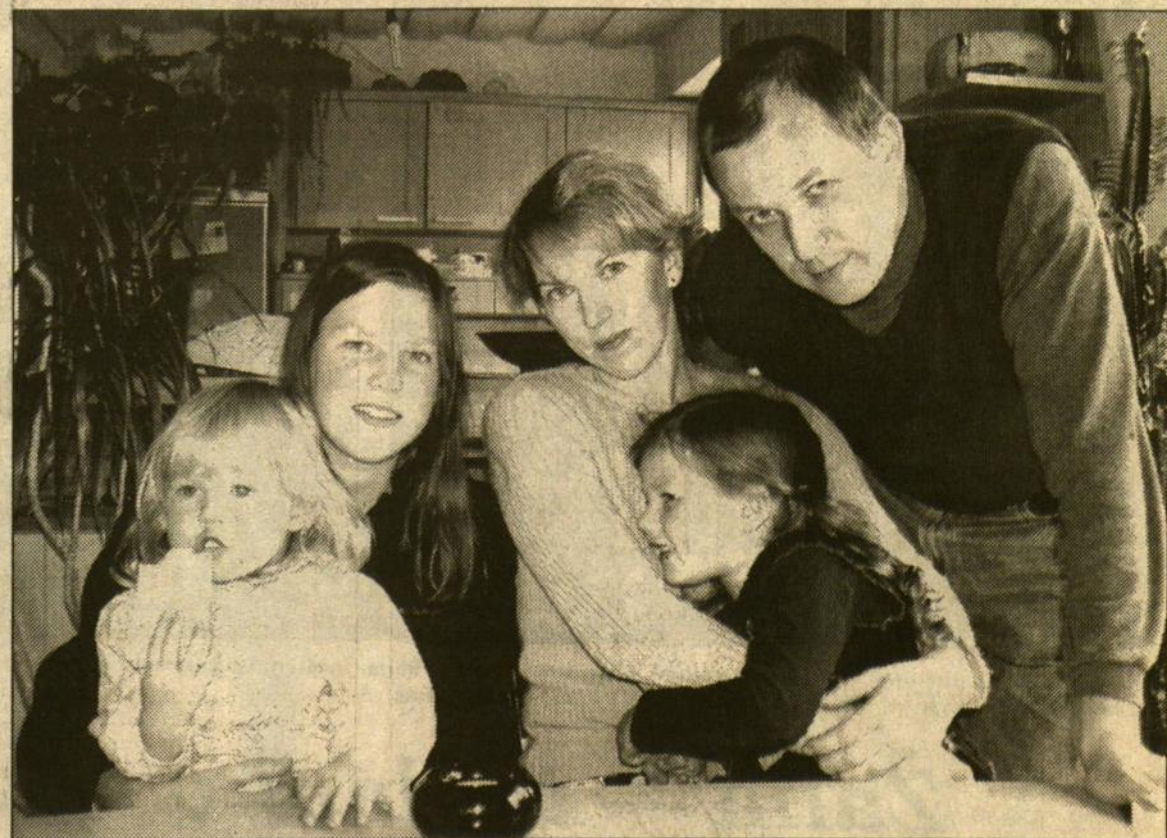
Kas Lietuvoje galėtų pakilti aukščiau virš visų šitų partinių rietenų, kas galėtų mylėti savo priešus, atleisti jiems? Juk Dievas kažkodėl sutvėrė ir nusikalbėlius, ir žmogžudžius, ir melagius, ir vagis, ir uodus, ir bimbabus. Mes turime išmokyti būti vienuoje ir su tuo pasauliu, kuris mums atrodo svetimas. Lengva priimti Dievo teikiamą gerį, bet išmok priimti ir tai, kas sunkiau.

– Prieš trejetą metų esate spaudoje teigęs, kad Lietuvoje susiformavo poetinio kino kryptis. Minėjote Šablavičių, Stonį, Lapinskaite. Ar poetinis kinas egzistuoja Lietuvoje ir šiuo metu?

– Poetinis kinas – nedaug ką pasakanti sąvoka. Šią kino kryptį vadinau ne poetiniu, o asmeniniu autoriniu kinu, netgi balansuojančiu tarp dokumentikos ir vaidybinio filmo. Jis Europos festivaliuose mėgstamas. Bet ši kino kryptis mažai populiarėja Lietuvoje, ji neranda tokio ryšio su žiūrovu, kokį rasdavo, pvz., J. Miltinio spektakliai. Gal čia vėl LRT ir kitų TV kanalų nenoras juos propaguoti, dažniau rodyti. Susidaro įspūdis, kad Lietuvos žiūrovai truputį kompleksuoti, jie tarsi gėdijasi lietuviško kino. O juk turime aukščiausios pasaulinės prabos avangardinį kiną – J. Meko, Š. Barto, A. Stonio, A. Matelio...

– Koks, Jūsų manymu, turėtų būti santykis tarp konkrečių faktų, dokumentikos, ir Jūsų, kaip filmo režisieriaus, autorinės raiškos, asmeninės interpretacijos?

– Nėra jokių universalių taisyklių. Kurdamas kiekvieną naują filmą, atsiduri startinėje pozicijoje. Jeigu naudoji tuos metodus, kurie tiko prieš tai, kurdam filmui, tai gali greitai tapti amatininku, kartoti save patį. Kadaise lenkų režisierius K. Zanussi mums, jauniems Lietuvos režisieriams,

Režisierius Vytautas V. Landsbergis su šeima.

besistažuojantiems Varšuvoje, sakė: ar tu būtum Cannes festivalio laureatas, ar visiškai naujokas, pradėdamas naują filmą, esi toje patioje starto pozicijoje. Visada turi galimybę aplenkti didelius meistrus, kurie yra užmigę ant laurų. Kine, kaip ir teatre, galioja daugmaž tie patys principai. Tu turi išsiklausti iš savo personažų, leisti jam kalbėti neprarasdamas savo valios, kad jis išliktų savimi. Paradoksaliai skamba, bet lengviau yra kurti dokumentinius filmus apie tuos žmones, kurių nebėra, kurių tu negali ižvesti, sumodeliuoti jų charakterio, pakreipti jų lėmies. Portretinis dokumentinis filmas yra labai arti mistinio „perkodavimo“ – sukuriamas tarsi personažo paralelinis pasaulis. Reikia būti itin atsar-

čio. Taigi reikalingos ir klaidos.

– Kokios, jūsų manymu, turėtų būti optimalios pastovumo ir kaitos mene proporcijos?

– Vienas elementarių logikos dėsnių sako, kad pastovumas yra regresija. Jeigu nustoji mokytis, ieškoti kažko naujo, nebeevoluonuoji dvasiškai, imi degraduoti. T. y. – laikas tave aplenkia. Kartais gaudžiai juokauju, kad kai kurie mūsų civilizacijos žmonės pamaži „atvirsta“ į beždžiones. Ne tik politikai. Nemažai beždžioniškumo apraiškų galima rasti ir Lietuvos televizijų programose – tarkim, puiki veislinė programa buvo parodyta per LNK iškart po Naujųjų metų. O kaip gražiai atrodo meduje snukius viena kitai daužančios jaunos patelės per TV 3... Vis mažiau

ma nemažai nuoširdaus graudulio, skaudžios šypsenos. Turiu omeny kad ir filmą apie bobulytes, kurios vištidedėje įrengė Lietuvos kuni-gaikščių muziejų. Šiame filme pateiktė unikalus gyvenimo būdo interpretacija.

– Nežinau, aš pats atsakymo neturiu. Ne man vertinti savo filmus. Nežinau, kas yra geras filmas, kas blogas. Juk įdomiausia – pats ieškojimas. Svarbiausia kine užčiuopti, atpažinti informacinius kodus, ženklus, struktūras – gal čia literatūros studijų Vilniaus universitete palikimas. Tačiau to niekad nedarau specialiai. Kurdamas filmą, tiesiog žaidžiu kinematografine medžiaga, kuri graži, kurią myliu. Ir noriu, kad tą meilę pajustų žiūrovas, kad atsipalaiduotų. Stengiuosi nieko per daug nesureikšminti, net paties kūrybos proceso, gal dėl to ir savo studiją pavadinau „A PROPOS“ – tarp kitko...

– Kaip imanoma integruoti į filmą ar spektaklį universaliąsias vertybes, jų kodus, ženklus?

– Jeigu kalbėtume apie pirmąją kultūrą, tai ji turėjo gydomosios galios, dvasios atvėrimo, ji stengėsi apsaugoti žmogų nuo piktųjų jėgų veikimo, siekė, kad žmogus pajustų dieviškąją harmoniją.

Banaliai šnekan, meninėje kūryboje yra tarsi dvi svarstyklių lėktės: vienoje jų – tamsūs, negatyvūs dalykai, kitoje – šviesūs. Tu turi apsispręsti, ar dauginsi tamsą, negatyvų galvavimo būdą, ar ji mažinsis... Juk tamsos skleidimas – irgi tam tikra kūryba, žmonės tai mėgsta skaityti, su tuo susitapatinti. Šiuolaikinėje kultūroje itin populiarus tampa negatyvizmas, „marazmas“, kylantis iš sadomazochistinio nežinojimo, kur dėtis ir ką veikti šiam gyvenime. Įvardinčiau tai, kaip savotišką „alkoholizmo kultūrą“, kuri eksponuoja savo pasimetimą, kuri gimsta iš pykčio, pagiežos, gailėsčio sau. Kartais net atrodo, kad dalis dabartinės kultūros yra kuriama nesąmoningame pagirių būvy, kai tave drasko baimės, kompleksai, nežinojimas, kaip gyventi, kai norima kitiems įteigti: gyvenimas blogas, nėra Dievo, nėra prasmės. Tai save naikinanti kultūra.

– Pakalbėkime apie Jūsų sukurčius filmus. Juose esa-

Viskas, kas yra planuojama, dažniausiai pasibaigia blogai, nes tai ateina iš mūsų paviršutinio planavimo, neateina savaime iš giliai

giam, nes kartais net netyčia galima sumodeliuoti savo personažo gyvenimo permainas. Neveltui indėnai taip bijojo fotografuoti. Tai yra sudėtinga. Aš stengiuosi daryti filmus apie Šviesos žmones arba tuos, kurie ieško Šviesos. Į tai atsiremdamas, bandau kurti idealo, dieviškumo užuominą, siekiamybę. Mene man įdomu ne tiek emocijos ar kokie nors „marazmai“, o tam tikri principai, sąmonės praplėtimo galimybės, kurias suvokęs žmogus tampa laisvesnis.

– Autoriniame kine daug improvizacijos, ekskursų. Man regis, pats žanras sąlygoja tam tikrą filmo neužbaigtumą. Kaip jūs manote?

– Vieni metu reikia kurti neišbaigtą, eseistinį filmą, kitu atveju – klasikinį filmą su scenarijumi, aiškia fabula, pradžia ir pabaiga. Reikia mokėti ir tai, ir tai. Jeigu „prisiriši“ prie kurio nors vieno kūrybos metodo, tai gali pradėti „kepti blynus“. Yra kūrėjų, kurie pasiekia aukštą būvį, o paskui tame lygmeny tarsi sustingsta. E. Nekrošiaus kūrybinėje biografijoje buvo spektaklių, kurie nepasisekė, bet užtat po to režisierius pakildavo labai aukštai. Kartais reikia nusileisti iki nebežinančio, besimokančio, ieškan-

TURINYS

Provincija kino režisieriaus žvilgsniu.

„Kariūno“ koncertas Draugo 95–mečiui Čikagoje. Pagerbtas lietuvis dailininkas. „Auksinių scenos kryžių“ premijos.

Religinė muzika iš Baltijos kraštų. A+A Vytautas A. Jonynas. Profesoriai – lietuvių draugas.

Leidiniai.

Gera ir saugu po tėvelio sparnu, ypač kai tėvelis – rež. Vytautas V. Landsbergis.

Lietuvos Karo akademijos vyrų choro grupė „Kariūnas“ Draugo 95 m. jubiliejaus koncerto metu Maria gimnazijos salėje, Čikagoje, š. m. kovo 28 d. Priekyje — dirigentas ir vadovas Vytautas Verseckas.

Žalia — tai laukų spalva

KAZYS SKAISGIRYS

Draugo jubiliejinis koncertas, minint dienraščio 95 metų gyvavimo sukaktį, įvyko 2004 m. kovo 28 d. Maria gimnazijos salėje, Lithuanian Plaza, Čikagoje. Koncertą atliko Lietuvos Karo akademijos vyrų choro grupė „Kariūnas“.

Kas yra „kariūnas“? *Lietuvių kalbos vadovas* nurodo, kad tai yra „kadetas“. O kas yra „kadetas“? Kadetas yra karo mokyklos auklėtinis, būsimas karininkas. Anglų kalbos žodynas teigia, kad žodis „cadet“ yra paimtas iš prancūzų kalbos, o šis yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio „caput“ (galva). Visgi lietuviškas žodis „kariūnas“ skamba labai iškilmingai, daug idomiiau negu „kadetas“ ar koks ten „caput“.

Žurnaliste Audronė Škiudaitė *Drauge* prirašė du puslapius apie chorą, jo vadovą Vytautą Versecką ir fortepijono palydovą Vytautą Abarij. Jie abu yra paminėti Baleslovo Zubricko knygoje *Pasaulio lietuvių chorvedžiai*. Abaris patioje pradžioje, o Verseckas — knygos giluomoje, šalia Vaclovo Verikaicio. Dirigentas Verseckas yra aukšto ūgio, blondinas, tiesus, turi puikią muzikinę atmintį, nes dirigavo be jokių gaidų. Mostai kartais kariški, kartais visai pradingsta, ir kariūnai žygiuoja patys vieni. Jų žygiavimas greitas, maršų tempai dažnai pasiekia 120 žingsnių i

Taigi, koncertas buvo:
D arnas,
R yžtingas,
A tmintinas,
U gningas,
G aivus,
A usylas ir
S kambus.

minutę. Koncertmeisteris Vytautas Abaris turi geras akis, nes, atsitikus daliniam elektros užtemimui scenoje, jis ir toliau atsakingai skambino savo tonus. Jis žavingai prisitaikė prie dainininkų dinamiškai. Jis yra ir choro dirigentas. Labai tyliose vietose tik iš jo rankų galima buvo matyti, kad jis kažką veikia, o garsas — lyg tai būtų prie Dariaus ir Girėno paminklo.

O toliau pažvelkime, kaip koncertą vertino tokstantinė klausytojų minia. Kariūnai atliko 24 muzikos kūrinius. Jų gryno dainavimo, įskaitant muzikines įžangas ir intarpus, buvo 63 minutės. Visi klausytojų plovimai truko 12 minučių. Pirmoje dalyje dainuota 25 minutes, antroje — 38. Didžiausio pasisekimo sulaukė Algimanto Bražinsko „Kaip greit prabėdo vasara“. Šis kūrinys buvo kartojamas, ir plovimai dviem atvejais truko 102 sekundes. Daina parašyta B—dur tonacijoje, muzikinis intarpas pereina į D—dur, tada vėl grįžta į pirminę tonaciją. Antrą vietą laimėjo Teisūcio Makatino „Berniukai“, kurios dalis irgi buvo kartojama.

ma. Trečią vietą užėmė Kestutis Vasiliauskas „Brangiausios spalvos“. Ši populiari daina buvo atlikta bisui, patioje koncerto pabaigoje.

Ketvirtoje vietoje buvo „Aras“. Daina buvo dainuojama B—dur tonacija, užuot mums įprastos As—dur. Ši daina buvo atlikta dainų šventėje Lietuvoje. Jos teksto autorius yra Viktoras Šimaitis, muziką sukūrė Petras Butkus, aranžavo Alfonsas Gečas. „Kariūno“ choro stiprybė yra tylus dainavimas. Piano ir pianissimo skambėjo ypač maloniai ir švelniai. Todėl ir publika stipriai plojo, ir prašė pakartoti. Tenka priminti, kad koncerto pabaigoje, choro vadovams besitarant apie pakartojimą, dalis klausytojų apacioje garsiai šaukė: „Aras, aras, aras“. Jų maldavimo nebuvo išklausa. Gal vadovai nenorėjo jau trečią kartą kartoti. Tada išspraudė Stepo Grauzinio ir Prano Lemberto gerai žinomą dainą „Tau, sesute, puikios gėlės“, — pasigėrėtinai atlikta ES—dur tonacijoje. Įdomiai ir nuotaikingai buvo atlikta Juozapo Kairio „Sentimentalus romansas“. Kitos, daugiau klausytojų dėmesio sulaukusios, dainos buvo: Viktoro Kuprevičiaus „Pajūriais, pamariais“, vokiška „Kapri žvejai“, „Geležinio vilko maršas“ ir „Ant kiekvieno kalnelio“.

Vienetas parodė didelį drausmingumą įstojimų ir užbaigimų

tikslume, dainavo teisingai intonuodamas. Dainų pynėje, dirigentui nuėjus į šoną ir kartu su chorisais dainuojant, buvo išlaikytas darnus ritmingumas. Keliose dainose buvo atliktas žavingas diminuendo, palaipsniui einant nuo stipraus forte ir labai tylų piano. Tokios plynybės klausytojams teikia pasigėrėjimą.

Dienraštis *Draugas* šiemet mini savo 95 metų jubiliejų. Kokia graži simbolika: koncerte dainavimas truko 63 minutes, plovimai — 12 minučių, Lietuvos kariuomenės vado generolo majoro Jono Kronkaicio sveikinimo skaitymas, dirigento įvadai prieš dainas ir šio renginio vadovės Marijos Remienės padėkos žodžiai truko 20 minučių. Iš viso 95 minutės.

Tarptautinės teatro dienos proga Vilniaus rotušėje kovo 27 d. vakarą apdovanoti geriausi praėjusio sezono profesionalaus teatro menininkai.

Laureatams pirmą kartą buvo įteikti „Auksinio scenos kryžiaus“ apdovanojimai, kuriuos iš sidabro, emalio ir aukso sukūrė Rūta Ničajienė, bei priekario Valstybės teatro garbės nario ženklelio kopijos. Retro stiliaus apdovanojimų vakarą vedė kultūros ministrė Roma Zakaitienė ir aktorius Arūnas Sakalauskas.

Padėkos premija ir „Auksinis scenos kryžius“ už viso gyvenimo nuopelnus įteiktas scenos veteranei, baleto kritikei Aliodijai Ruzgaitei. Laureatę publika sveikino ovacijomis stovėdama.

Dramos teatro režisieriaus kategorijoje apdovanojimą pelnė režisierius Oskaras Koršunovas už spektaklius „Istabilioji ir gaudžioji Romeo ir Džuljetos istorija“ O. Koršunovo teatre ir „Šaltas vaikas“ Klaipėdos dramos teatre. Garbingą apdovanojimą priėmė režisieriaus brolis Ervinas Koršunovas, atstovavęs visai O. Koršunovo teatro trupei, gastroliuojančiai Prancūzijoje ir Venezuoloje.

Geriausios dramos aktorės apdovanojimas įteiktas klaipėdiei aktorei Eglei Barauskaičiai, sukūrusiai Lenos vaidmenį O. Koršunovo spektaklyje „Šaltas vaikas“ Klaipėdos dramos teatre.

Geriausio aktorius kategorijoje pripažintas aktorius Liubomiras Laucevičius už Šailoko vaidmenį Jono Vaitkaus spektaklyje „Venecijos pirklys“ Kauno valstybiniame akademiniame dramos teatre.

Antraplanio vaidmens atlikė-

Baleto srities premiją pelnė Eglė Špokaitė už Imperatorę balete „Rusiškasis Hamletas“. T. Černiševs (Elta) nuotr.

Speciali Kultūros ministerijos premija už geriausią lietuviškos dramaturgijos pastatymą įteikta rež. Vytautui V. Landsbergiui. Dešinėje — kultūros ministrė Roma Zakaitienė.

Tomo Černiševs (Elta) nuotr.

Įteikti „Auksiniai scenos kryžiai“

Už geriausią scenografiją apdovanota dailininkė Jūratė Paulėkaitė, sukūrusi scenografiją spektakliams „Istabilioji ir gaudžioji Romeo ir Džuljetos istorija“ (Oskaro Koršunovo teatras), „Venecijos pirklys“ (Kauno valstybinis akademinis dramos teatras) ir operai „Rigoletas“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras) bei operai „Rigoletas“ (Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras).

Operos srities premiją pelnė režisierius Gintaras Varnas už G. Verdi operos „Rigoletas“ pastatymą Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre.

Už geriausią vaidmenį operetės scenoje įvertintas baritonas Laimonas Pautienius, dainuojantis grafą Danilą Franco Lehar operetėje „Linksmoji našlė“ Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre.

Baleto ir šokio srityje labiausiai išimtinu vaidmeniu pripažinta Eglė Špokaitė Imperatorę balete „Rusiškasis Hamletas“ Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre.

Debiuto (jaunimo menininko) nominacijoje premiją atsiėmė Cezario Grauzinio vadovaujama jaunų aktorių „cezario grupė“ už spektaklį „Arabiška naktis“ (Teatro ir kino edukacijos ir informacijos centras).

Geriausiu teatro kompozitoriumi pripažintas Skirmantas Sasnauskas už muziką Vytio Jankausko šokio trupės šokio spektakliui „Nuskenės slėnis“.

Už geriausią scenografiją apdovanota dailininkė Jūratė Paulėkaitė, sukūrusi scenografiją spektakliams „Istabilioji ir gaudžioji Romeo ir Džuljetos istorija“ (Oskaro Koršunovo teatras), „Venecijos pirklys“ (Kauno valstybinis akademinis dramos teatras) ir operai „Rigoletas“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras) bei operai „Rigoletas“ (Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras).

Geriausio choreografo premiją atsiėmė vilnietis choreografas ir šokėjas Vytis Jankauskas už šokio spektaklį „Nuskenės slėnis“.

Įteiktos ir dvi specialios premijos. Tarptautinės teatro dienos proga Lietuvos radijas pirmą kartą apdovanojo geriausią radio teatro spektaklį — režisieriaus Cezario Grauzinio „Ilga Kalėdų šventė“ pagal Thornton Wilder pjesę.

Speciali Kultūros ministerijos premija už geriausią lietuviškos dramaturgijos pastatymą įteikta režisieriui Vytautui V. Landsbergiui už spektaklį Jono Basanavičiaus surinktų pasakų motyvais „Daktaras ir Mangaryta“ Šiaulių dramos teatre.

Stilingame apdovanojimų vakare kiekviena nominacija buvo pristatoma šmaikščiu filmuotu siužetu. Šventinės nuotaikos vakarui teikė ir ant Rotušės salės lubų demonstruotos senosios teatro veikėjų fotografijos, erdvių apšvietimas bei muzika. (Elta)

Atkelta iš 1 psl.

O juk turėjome K. Donelaitį, kuris mokė gyvenimo meno: jei būsi kaip Dočys, tau bus taip ir taip. Vyskupas A. Baranauskas rašė apie gamtos dieviškumą, teigdamas, kad tik gamtoje gali apvalyti savo sielą, sąžinę. Mairomis mokė patriotizmo, tikros tėvynės meilės. Tai poezija, kuri buvo gaunama tarsi iš aukščiau — gal Apreiškimo būdu? Peržvelgus dabartinę poeziją, D. Kajokas man atrodė arčiausiai to lygmens. Nijolė Miliauskaitė buvo bene ženklausiausias skaidrios, dieviškos, konstatuojamosios poezijos angelas.

— Jau kalbėjome, kad lietuvių mene vyrauja destruktivioji kryptis. Ar jums neatrodo, kad, atsisakant romantinės, poetinės krypties (dabar palikime nuošaly „gulbių romantizmą“) blokuotume pozityvaus meno plėtotę?

— Niekada nėra vienareikšmio atsakymo. Galėčiau pasakyti tik tiek: menas turi būti pozityvus. Turi būti „+“. Tai galima pasiekti 2 būdais: rodant, aprašant tai, kas gražu, garbinga, padoru. Ir antras kelias — rodant „—“ bet tuo patiu turint intenciją paneigti tai, kas negatyvu. Parodant šio negatyvumo priežastis, pasekmes...

Tačiau Lietuvoje jau tendencingas tampa mėgavimasis minusu. Žiniasklaidoje tai yra ypač akivaizdu: užmuše tą, pajovė aną. Poveikis skaitytojams yra labai neigiamas. Tačiau Lietuvos kultūros istorijoje būta ir kitokios šviettėjiskos tradicijos: K. Donelaitis, A. Baranauskas, M. Valančius, S. Daukantas, M. K. Čiurlionis. Ar esama tokios tradicijos ir dabar? Manau, kad taip. Norėtusi pacituoti New Yorke gyvenantį garsų kino režisierių Joną Meką (tekstai iš dokumentinio filmo „Jono Meko antologija“): „Gyvenimas eina toliau. Lė-

Už geriausią scenografiją apdovanota dailininkė Jūratė Paulėkaitė, sukūrusi scenografiją spektakliams „Istabilioji ir gaudžioji Romeo ir Džuljetos istorija“ (Oskaro Koršunovo teatras), „Venecijos pirklys“ (Kauno valstybinis akademinis dramos teatras) ir operai „Rigoletas“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras) bei operai „Rigoletas“ (Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras).

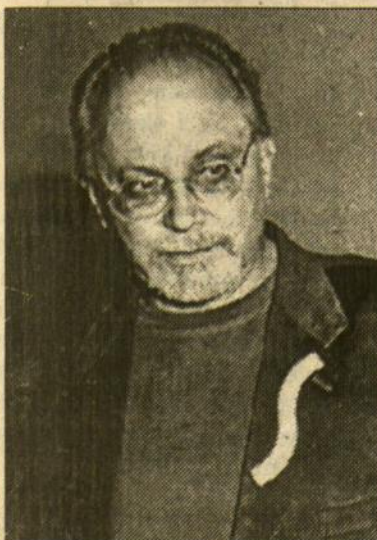
Įteiktos ir dvi specialios premijos. Tarptautinės teatro dienos proga Lietuvos radijas pirmą kartą apdovanojo geriausią radio teatro spektaklį — režisieriaus Cezario Grauzinio „Ilga Kalėdų šventė“ pagal Thornton Wilder pjesę.

Speciali Kultūros ministerijos premija už geriausią lietuviškos dramaturgijos pastatymą įteikta rež. Vytautui V. Landsbergiui. Dešinėje — kultūros ministrė Roma Zakaitienė.

Tomo Černiševs (Elta) nuotr.

Amerikiečiai pagerbė lietuvių dailininką

Amerikoje kiekvieną mėnesį yra leidžiamas kelių puslapių žurnalas *Ceramics*. 2004 m. kovo mėn. laidoje, tarpe kitų

Rimas VisGirda.

menininkų, yra gražiai paminėtas lietuvis dailininkas Rimas VisGirda.

2003 m. buvo paskelbtas laureatu 21-oje JAV LB Kultūros tarybos suruoštoje Premijų šventėje. Jam buvo paskirta meno premija, kurios mecenatas yra Lietuvių fondas. Pažymėtina, kad LF kasmet paskiria šešias pinigines premijas pasižymėjusiems savo srityje darbuotojams radijo, teatro, meno, muzikos, žurnalistams ir tautinių šokių mokytojams. Premijos buvo įteiktos Lietuvių meno muziejuje, Lemont, IL.

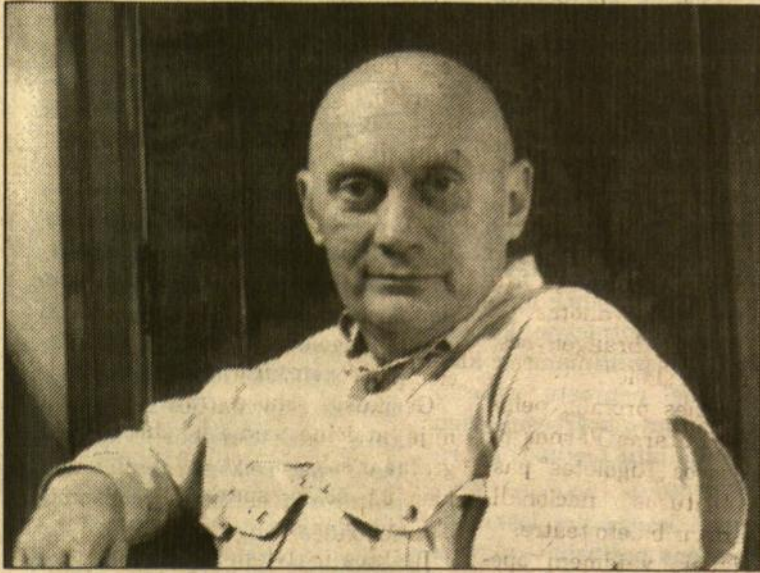
Toliau rašoma, kad VisGirda gimęs 1942 m. Kaune, Lietuvoje. Studijavo ir baigė psichologiją Kalifornijos Sacramento valstybiniame universitete. Toliau studijuodamas tame pa-

čiame universitete, baigė magistrą dailiojo meno srityje, o keramikos ir skulptūros srityje magistro laipsnį gavo Washington Pullman valstybiniame universitete.

Savo tėvų įtakoje ir tos kultūros aplinkoje gyvendamas, VisGirda mėgsta parodyti griežtas formas, kad jo darbas yra kartu žmogaus ir medžiagos kombinacija. Jis pasisako, kad, eidamas senyn, vis labiau prisimena savo jaunystę ir vis toliau žvelgia atgal į praeitį. Pasak jo, tai noras suprasti, ko jis nežinojo tuo laiku, būdamas jaunas. Jam yra nuostabu suvokti praeities dalykus subrendusio žmogaus akimis.

Galbūt tai pirmas toks lietuvių aprašymas amerikiečių spaudoje.

Amerikietis profesorius — lietuvių draugas

Prof. Randy Richards.

Šiuos 2004 metus JAV LB paskelbė „Lietuviškos spaudos atgavimo 100-čio“ jubiliejiniais metais, kai buvo panaikintas spaudos draudimas. Istorių teigimu, lietuviškos spaudos lotyniškais rašmenimis draudimas (1864–1904) ir šio draudimo panaikinimas turėjo didžiulės įtakos tautos formavimosi procesui.

JAV LB Kultūros taryba rengia plataus masto minėjimus LB apylinkėse. Be tų minėjimų bus rengiami seminarai – pasikaitos universitetuose. Paskaitininkas – prof. dr. Giedrius Subačius. Pirmasis seminaras įvyks balandžio 16 d., penktadienį, St. Ambrose universitete, Davenport, Iowa, kurio globėjas yra lietuvių draugas prof. dr. Randy Richards. Ta proga užkalbiname profesorių:

– Gerbiamas profesoriau, mes susitikome Lietuvos Respublikos generalinio konsulo suuroštose vaišėse Lietuvos nepriklausomybės dienos proga, šiais metais vasario 17 d., Čikagoje. Kaip atsitiko, kad Jūs buvot su mumis, švenčiant nepriklausomybės dieną?

– Pagrindinė priežastis, kodėl aš buvau ten tą vakarą, yra ta, kad esu filosofijos ir administracijos studijų profesorius St. Ambrose universitete Davenport, Iowa. Šiuo metu mes vystome verslo magistratūros programą Tarptautinio verslo mokykloje Vilniuje. Nedidelė grupė asmenų buvo pakviesta atvykti į šio vakaro šventę arčiau susipažinti su Amerikos lietuvių ir gauti paramos mūsų programai. Advokatas Aleksandras Domanskis mums pagelbsti savo patarimais.

Tačiau dar svarbiau: aš turėjau asmenišku motyvų dalyvauti. Visų pirma aš norėjau pagerbti ir švęsti Lietuvos žmonių nepalaužiamą siekį būti laisvais. O antra – aš taip pat norėjau papasakoti savo drau-

gams Vilniuje: Valdui, Vaivai, Sandy ir Daniel apie šią šventę. Aš žinau, kad jie džiaugiasi, apie tai sužinoję. Buvo labai smagu ir susipažinau su puikiais žmonėmis. Tikiu, kad ateinančiais metais aš vėl būsiu pakviestas.

– Kodėl Jūs susidomėjote Lietuva?

– Aš susidomėjau Lietuva prieš trejus metus, kai buvau pakviestas prof. Raimondos Balnienės, Tarptautinio verslo mokyklos direktorės, dėstyti verslo etiką jų verslo administravimo magistratūros programoje. Turiu prisipažinti, tuo metu aš labai mažai žinojau apie Lietuvą, išskyrus, kad yra viena iš trijų Pabaltijo valstybių ir kad ši tauta didvyriškai išsilaisvino iš sovietų okupacijos 1990 m.

– Būdamas Lietuvoje, Jūs dėstėte Vilniaus universitete. Kokie buvo Jūsų išpuodžiai apie Vilnių, Lietuvą ir universitetą?

– 2004 m. gegužės mėn. bus ketvirtas kartas iš eilės, kai aš būsiu vizituojantis profesorius Tarptautinėje verslo mokykloje. Dr. Craig Shoemaker, vienas mano kolegų Šv. Ambrozijaus universitete, kuris jau dėstė toje mokykloje, man pasakė, kad yra ieškoma profesoriaus dėstyti verslo etiką, ir paklausė, ar mane tai domintų. Aš ėmiau susirašinėti su dr. Balniene ir su tos mokyklos direktoriumi dr. Jonu Kuncinu. Jie sutiko mane priimti išbandymui vienam semestriui. Pasisekė: viskas atitiko. Mano kelionė ir dėstymas Vilniuje pakeitė mano gyvenimą ir jį praturtino neįmatytu būdu. Jei aš paklauskiau Raimondo ir Jono, jie atsakytų tą patį.

Vilnius tapo mano antri namais. Ypač Vilniaus senamiestis, kur aš gyvenu ir praleidžiu beveik visą laiką, būdamas Lietuvoje. Aš esu tiesiog sužavėtas miesto, žmonių, jų energijos, inteligentiškumo ir šilumos.

Dabar aš gyvenu kaip ir dvigubą gyvenimą – čia ir ten. Sugrįžęs į namus, kartais labai pasigendu Vilniaus: savo draugų, Vilniaus senamiestio. Man patinka vaikščioti lyg be jokio tikslo – tik vaikščioti ir gerėtis gražiomis gatvėmis. Turiu kelias mano ypač pamėgtas vietas, kaip the Collegium, Interneto kavinę Pilies gatvėje, kurios savininkas yra mano geras draugas Valdas Stambrauskas, atsigerti arbatos ar užkandžiai, Gedimino skulptūra su geležiniu vilku Katedros aikštėje, kurią aš aplankau kiekvieną dieną. Ir upė Neris, kur aš taip pat praleidžiu nemažai valandų, vaikščiodamas ar bėgdamas.

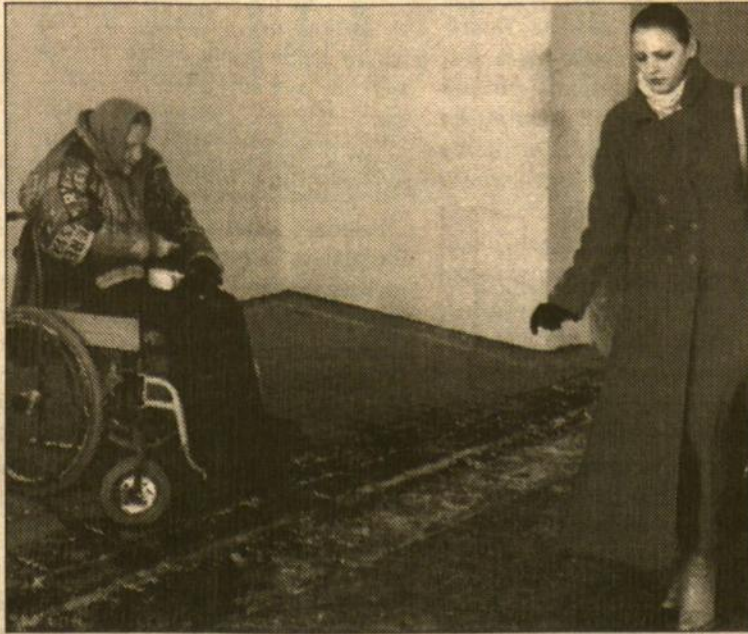
Valdas pavežiojo mane, parodė kraštovaizdžius už Vilniaus ir daug istorinių bei kultūrinių vietų. Mano buvusio studentė Daiva Matukienė ir jos vyras Egidijus nuvežė mane su žmona į Ignalinos rajoną. Julius Dabkus parodė Trakus mėsienioje.

Darbas Tarptautinėje verslo mokykloje man atnešė didelį pasitenkinimą ir galimybę bresiti. Tikiu, kad mano studentai pasakytų tą patį. Dr. Banienė ir dr. Jonas Kuncinas buvo ne tik puikūs žmonės, dirbant kartu, bet tapo ir mano draugais. Jie įkvėpė mane jaustis svarbiu jų darbo dalininku šioje mokslo mokykloje, kur ruošama verslo ir valdžios vadovų nauja karta Lietuvai. Aš esu laimingas, galėdamas nors mažą dalimi prisidėti prie jų pastangų. Studentai šioje mokykloje entuziastingai su atsidavimu atsiliepė į intelektualinį iššūkį, įvertino mano pastangas ir kai kurie tapo mano draugais.

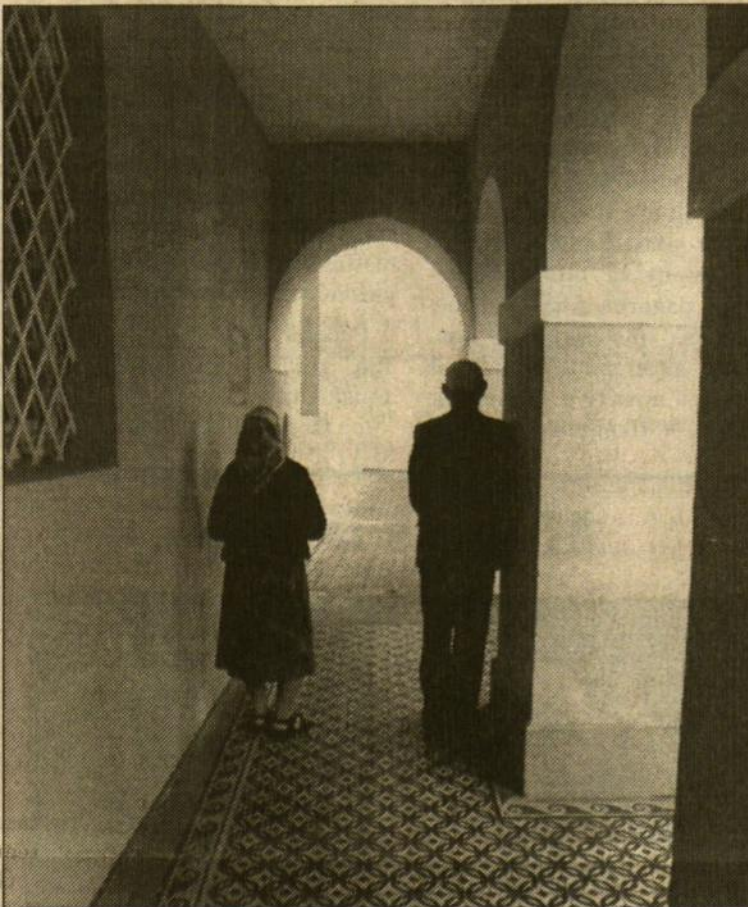
– Jūs mielai sutikote suorganizuoti seminarą Šv. Ambrozijaus universitete 100-to metų jubiliejaus spaudos atgavimo proga Lietuvoje. Kokie buvo Jūsų motyvai suteikti mums, lietuviams, šią didelę paslaugą?

– Manau, jog iš viso to, ką pasakiau, yra labai aišku, kad labai vertinu Lietuvos žmones. Aš buvau giliai paveiktas jų visų drąsa, energija, šiluma ir etika. Aš gavau tiek daug, bendraudamas Lietuvoje, tad ieškau būdų, kaip galėčiau atsilyginti už visą man suteiktą lietuvišką nuoširdumą. Kai pasakėte man apie šią programą, aš tuoj pat mielai sutikau ją įgyvendinti mūsų mieste. Aš stengiuos padėti, kad ir kiti suprastų lietuvių žmonių pasigėrėtiną charakterį. Tai yra tik maža pastanga, atsilyginant už tai, ką aš gavau.

Kalbėjosi Marija Remienė

Simboliškas žvilgsnis į senąjį ir naująjį Vilnių. J. Kelero nuotr.

Aušros Vartuose.

Juliaus Kelero nuotrauka.

Religinė muzika iš Baltijos kraštų

V.A. SUŽIEDĖLIS

Kovo mėnesio pradžioje buvo suorganizuota savaitinė programa atskleisti Baltijos tautų religinę muziką Naples miesto visuomenei. Emmanuel Lutheran bažnyčia yra žinoma šioje apylinkėje savo įtaka, sukuriant meno parodas ir muzikos koncertus. Bažnyčios vadovas kun. Steven Wigdahl yra kultūrinių veiklų rėmėjas visada ieškan- tisi naujų ir idomių programų savo parapijai bei apylinkėi.

Šiam tikslui Emmanuel Lutheran nesenai rado veiklią vadovę ir įtikino ją persikelti iš Atlanto į Floridą. Dr. Marian Dolan yra talentinga religinės muzikos profesionalė paskutiniū laiku (1996–2003) dirbusi Candler School of Theology, mokydama bažnytinę muziką ir vesdama du religinės muzikos choras Emory universitete. Ji skiria daug dėmesio ir laiko tarptautinės srities kuriniams, kurie nėra žinomi šiame krašte.

Marian Dolan dažnai keliauja po pasaulinį ieškodama ją dominančių religinių kūrinių. Jos vedami chorai yra atlikę giesmes ne tik angliškai, bet ir įvairiomis kitų kraštų kalbomis. Tokio žanro muzika reikalauja daug laiko ir darbo, ne tik iš choro vadovės, bet ir iš choro dalyvių. Vienas jos redaguotų leidinių, išspausdintas 2003-iais metais, yra religinės muzikos rinkinys iš Baltijos kraštų pavadinamas *Let the Peoples Sing* (World Song by Augsburg Fortress Press). Šioje knygoje yra dvylika bažnytinių giesmių iš

Estijos, Latvijos ir Lietuvos su originaliais žodžiais ir atitinkamu angliškų vertimu. Tris giesmes šiame rinkinyje sukūrė kompozitorė Kristina Vasiliauskaitė.

1980–1983 metais Kristina Vasiliauskaitė buvo Lietuvos televizijos ir radijo muzikos laidų redaktorė. Nuo 1983 metų mokytoja yra dirba koncertmeisterė M. K. Čiurlionio meno mokykloje, o nuo 1993 metų dėsto kompoziciją, vadovauja fortepijono klasei bei dirba koncertmeisterė Vilniaus „Ažuoliuko“ muzikos mokykloje. Marian Dolan buvo anksčiau pasikvietusi Kristiną Vasiliauskaitę dalyvauti koncerte, ruoštame Emory universitete, o pereiniais metais vel jos susitiko Vilniuje

Laiškai iš Vilniaus
Julius Keleras

Apie naująjį Vilnių

Šiandien Vilnius keičiasi, kaip turbūt niekada. Gal poka- ry, kai Antrojo pasaulinio karo išduzas vienaip ar kitaip reikėjo atstatyti, miesto pokyčiai buvo tokie pat reikšmingi, kaip dabar. Tačiau tuomet, karštingiškai naikinant karo pėdsakus ir prikišamai rodant sovietinės okupacijos triumfą, miestas buvo atstatomas skubiai, chaotiškai, ciniškai, nebuvo paisyta Vilniaus Senamiestio panoramų, kiemų, gatvių savitumo, valdžios žmonėms nerūpėjo miesto infrastruktūra, charakteris, jo tvarkymo ir priežiūros būdai. Žinoma, dabar situacija yra iš esmės pasikeitusi, tačiau net ir paveldo architektai negali sutarti, kaip išspręsti miesto plėtros problemas, nepažeidžiant jo paveldo savitumo. O mieste, vis tebelaukiančiame Senamiestio apsaugos įstatymo, vyksta daug esminių pasikeitimų. Štai ne taip seniai Vilniuje vartus atvėrė 262 vietų požeminė automobilių stovėjimo aikštelė po Gedimino prospektu, taipgi atidaryta pertvarkyta Gedimino prospektu atkarpą nuo Katedros iki Savivaldybės aikščių – pusiau pėsčiųjų zona, o nuo 5 valandos po pietų iki 3 valandos ryto čia uždraustas automobilių judėjimas. Šioje Gedimino prospektu atkarpoje negalima statyti automobilių. Tik kažin, ar toji požeminė aikštelė bent kiek išsprendė taip norimus suvaldyti srautus į Senamiestį. Tačiau, ką besakytum, tai neabejotinai žingsnis pirmyn.

Betgi Vilnius, ypač jeigu senokai jame buvojote, sulaukė ir daugiau esminių permainų. Iš- kilo, daug dėmesio susilaukusi, naujoji 15,060 kv. m Vilniaus miesto savivaldybės pastatų grupė, kurią sudaro 20 aukštų, 76.85 m pagrindinis pastatas ir dar du 5 bei 3 aukštų pastatai, dirba apie 1,000 darbuotojų. Šis naujasis Vilniaus savivaldybės pastatų grupė – monolitiniai gelžbetoniniai, o 3 ir 5 aukštų pastatų – surenkamas gelžbetoninis. Ką tik, kovo mėnesį, atvėrė duris ir „Verslo centras Europa“, pastarasis – beje, tai aukščiausias pastatas Baltijos šalyse – turi 33 aukštus, daugiau kaip 1,500 vietų bei yra

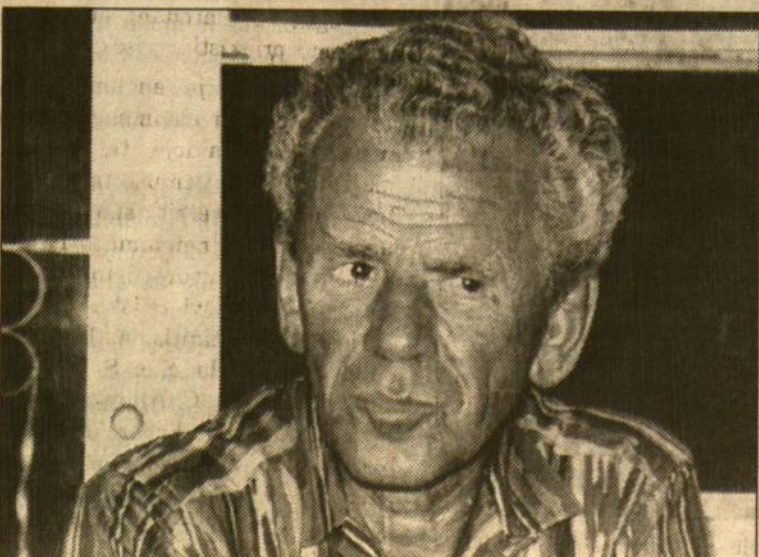
per Lietuvos Dainų šventę, kur išliko mintis surengti muzikos ir istorijos programą Floridoje.

Vienas šios programos tikslų buvo supažindinti visuomenę su Baltijos kraštų krikščionybės pagrindais, kuriais remiasi religinio žanro muzika. Šešta-

dienio programoje (kovo 13 d.) dr. Saulius Sužiedėlis savo pas- kaitoje iškėlė Baltijos tautų vaidmenį Europos Vakarų krikščionybės pasienyje.

Saulius Sužiedėlis yra profesori- us Millersville universitete Nukelta į 4 psl.

Išskeliavo...

Vytautas A. Jonynas.

Vytautas Aleksandras Jonynas po sunkios ligos mirė 2004 m. kovo 24 d. Ottawa, Kanadoje. Gimęs 1918 m. Lietuvoje. Prancūzų kalbos ir literatūros studijas praėjęs Vytauto Didžiojo universitete Kaune, jas baigė Vilniaus universitete. Pokario metais iš Vokietijos išvykęs į Kanadą, Montrealio universitete įsigijo bibliotekininko diplomą. Plačiai reikšėsi lietuvių periodikoje Kanadoje, JAV, Lietuvoje, recenzijomis, straipsniais (pastaraisiais metais bendradarbiavo ir *Draugo* šeštadieniniame priede), yra išleides knygu.

Velionio liudi žmona Monika ir sūnus Andrius su šeima.

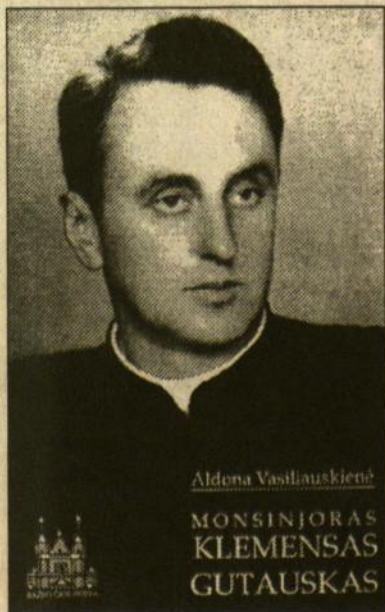

Naples programos vadovai ir dalyviai Vilniuje 2003 m. liepos mėn. Iš kairės: Rita Čyvaite-Kliorienė, Saulius Sužiedėlis, Vytautas Kliorys, Kristina Vasiliauskaitė, Marian Dolan. VS (Joint Press Release – Lithuania)

Leidiniai

Rašytinis mons. Klemenso Gutausko portretas

Aldona Vasiliauskienė
MONSINJORAS
KLEMENSAS
GUTAUSKAS

Aldona Vasiliauskienė. *Monsinjas Klemensas Gutauskas*. Monografija. Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras. Kaunas, 2004. Minkštasis viršelis, 482 psl. Sutarinė kaina.

Tai trečioji dr. Aldonos Vasiliauskienės knyga, kurią man tenka aptarti. Žinant, kas yra knygos autorė, jau galima daryti apibendrinimus, knygos dar neatvertus. Galima numatyti, kad knyga bus įdomi, kruopščiai paruošta, apšviesti dokumentuota. Galima galvoti, kad knyga kuo nors rišis su katalikiškuoju intelektualiniu sąjūdžiu Lietuvoje.

Knygos galiniame viršelyje suglaustai aptarta pačios autorės mokslinė veikla. Gimusi 1945 metais, 1990 m. apgynė istorijos disertaciją. Nuo 1975 m. dirba Vilniaus universitete. Šiuo metu yra Religijos studijų ir tyrimo centro vyr. mokslo darbuotoja. Katalikiško intelektualinio sąjūdžio tematika parašė per 50 mokslinių straipsnių Lietuvos bei užsienio mokslo leidiniuose, daugiau kaip 500 straipsnių periodikoje, išleido 13 knygų, organizuoja konferencijas, skaito pranešimus. Lietuvių katalikų mokslo akademijos istorijos mokslų sekcijos pirmininkė, Lietuvos istorijos savaitraščio *Voruta* redakcinės kolegijos narė, Lietuvių-ukrainiečių istorikų sąjungos prezidentė.

2000 m. laimėjo JAV Lietuvos balso antrąją premiją „Lietuvos nepriklausomybės dešimtmėčiui“ skelbtame konkurse, 2000 m. – „Lietuvės moters, pasižymėjusios krikščioniškų idealų tarnyboje“ Korp! Giedra (JAV) premija. Apdovanota Popiežiaus lankymosi Ukrainoje atminimo medaliu (2001 m.). Tai tikrai neeiliniai pasiekimai mokslinės kūrybos ir produktinio srityje.

Knyga pradedama mons. Klemenso Gutausko dviposmiu eilėraščiu. Tik knyga perskaityta, buvo aišku, kad čia yra paties autoriaus dviposmių palikimas, tarsi testamentas jį pažinojusiems:

Neklyskit, žmonės,

Nei turtų, nei aukso

nemylėkit!

Yra žiedų, gražių, šventų –

Doros keliu juos telydekite.

Neklyskit žmonės –

Nei turtų, nei aukso

nemylėkit!

Yra dar žemėje širdžių,

Kurias su meile paminekite!

Šalia eilėraščio išspausdintas šventojo Tėvo palaiminimas

kun. Klemenso Gutausko 50 metų kunigystės sukakties proga 1991 metais.

Po to spausdinamas Panevėžio vyskupo emerito Juozo Preiško žodis. Žodyje tikėtasi kokių asmeniškų prisiminimų ar gilesnio įvertinimo, o ne šios monografijos turinio aptarimo. Tiesa, žodžio pabaigoje labai suglaustai, tiesiog šykščiai, teigiama, kad monsinjoras buvo vienas šviesiausių, iš Aukštaitijos kilusių, žiburijų, švietęs Panevėžio vyskupijos kunigams ir tikintiesiems per 60 savo kunigystės metų.

Šešiolikos puslapių įvade, pačiame pirmajame sakinyje, autorė pasisako, kad populiariausią Kupiškio rajono žmogų (1994 m.), Kupiškio krašto garbės pilietį (2001 m.) monsinjorą Klemensą Gutauską pažinojo beveik 10 metų. Nėra klausimo, kad ta asmenišką pažintį praturtino ir knyga. Paskutinį kartą autorė jį aplankė 2002 m. liepos 7 d., prieš išvykdamą mokslinė stazuotei į Romą. Tik grįžus iš Romos sužinojo, kad monsinjoras jau palaidotas.

„Netekome kuklaus, tačiau savo veiklos svarba neeilinio, dvasininko, kuris visose parapijose, o ypač Kupiškio (čia jis darbavosi nuo 1946 m. iki mirties), paliko ryškų pėdsaką su juo bendravusių bei jį pažinojusių žmonių širdyse... (Jis) buvo vienas iš gausaus būrio Lietuvos dvasininkų, tvirtai stovėjusių savo pozicijoje tuo sunkiu sovietmečiu, o jo meilė Dievui, tolerancija jį supantiems buvo tvirta dvasinė atrama visiems, kuriems teko į jį kreiptis“ (16–17 psl.).

Įvade knygos autorė skaitytojui atskleidžia naudotus šaltinius. Jų būta tikrai daug. Naudotasi jau išspausdinta medžiaga, bažnytiniais archyvais, Lietuvos Ypatinguoju archyvu. Autorėi buvo prieinami ir asmeniniai archyvai, paties monsinjoro užrašyti pamokslai, jo poezija, jam rašyti laišškai bei kiti dokumentai. Svarbus buvo autoriui atsiųsti arba jos pačios užrašyti su monsinjoru bendravusių žmonių atsiminimai. Dėmesio susilaukė ir Kupiškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje sukaupta medžiaga.

Šią mokslinę studiją sudaro šeši skyriai, ir *memoriai* – vietoj išvadų, priedai, santrauka anglų kalba, literatūros bei šaltinių sąrašas ir asmenvardžių rodyklė. Įvade autorė suglaustai ir sistematiškai aptaria pačios studijos skyrius. To aptarimo ištraukomis čia ir pasinaudosime.

Pirmajame skyriuje supažindinama su Klemenso Gutausko vaikyste, mokslo mokyklose ir Kauno kunigų seminarijoje. Pateikiama tų mokyklų istorija.

Antrajame rašoma apie kunigo darbą Dusėtų, Panevėžio, Pasvalio, Kamajų, Salų ir Pabiržės bažnyčiose, kur jis atliko vikaro pareigas. Pateikiama trumpa tų bažnyčių istorija.

Trečias skyrius skirtas kun. K. Gutausko, jau tapusio klebonu bei dekanu, veiklai Pakruojio bei Linkuvos bažnyčiose ir Panevėžio katedroje atspindėti. Akcentuojama poeto ir kunigo Mykolo Šleizio-Dagilėlio įtaka jaunam kunigui, saugumo pareigūnų „dėmesys“ klebonui bei nevaisingos pastangos jį užverbuoti.

Ketvirtas skyrius yra pats didžiausias. Jis skirtas Kupiškui, kuriame gyveno 38 m. Pateikiama KGB dokumentuose užfiksuota kun. K. Gutausko veikla, nesėkmingi saugumo darbuotojų planai ir pastangos užverbuoti Kupiškio dekanato kunigus. Akcentuojamas dekanato pavyzdys ir jo asmenybės poveikis, skatinęs kunigus likti ištikimais Dievo vynuogyno darbuotojais.

Penktame skyriuje parodoma, koks monsinjoras išliko kursų draugu, bičiulių dvasininku bei kitų jį pažinojusių žmonių artimintyje. Kalbama apie jo artimųjų kančias Sibire, kurias lengvino nuolatinė monsinjoro moralinė bei materialinė parama. Parodoma, kokią įvertinimo monsinjoras susilaukė iš bažnytinės bei pasaulietinės valdžios.

Šeštajame skyriuje rašoma apie monsinjoro paskutines gyvenimo dienas, jo mirtį ir laidojimą.

Išvadoje kalbama apie monsinjoro asmenybės, išaugusios iš parapijinio ir tautinį lygmenį, iškelimo aktualumą. „Monsinjoro asmenybės bruožai: tolerancija, pagarba kitam, dėmesingumas, nuolankumas, jautrumas, dosnumas, sklido iš Kristaus nusakymo gyvenimo drasmės – tikėjimo, vilties ir

meilės. Taigi, ne atsitiktinai ir jo antkapinį paminklą puošia įrašas iš Šventojo Rašto, kurio žodžius monsinjoras taip mėgdavo kartoti: „Mylimieji, mylėkite vieni kitus, nes meilė yra iš Dievo.“ (psl. 359).

Priedai papildo, praplečia, iliustruoja skyriuose pateiktą medžiagą. Jie suskirstyti į tris grupes: rankraštinius palikimus, atsiminimai bei monsinjoro atminimui skirti pamokslai. Knygoje taip pat yra porą tuzinų nuotraukų. Jų galėjo būti ir daugiau. Dauguma jų nedatuotos.

Kaip knygos metrikeje pažymėta, monografija parodo aplinką, kurioje mons. K. Gutauskas augo ir mokėsi. Parodoma retos tolerancijos žmogaus poveikis jį supusiam, juo pasitikėjusiam bendruomenėi. Pateikiama amžininkų ir liudininkų atsiminimai, archyvinė medžiaga, įvairūs dokumentiniai duomenys, liudijantys, kad tokių dvasininkų, kaip mons. K. Gutauskas dėka, Bažnyčia Lietuvoje išliko stipri, nepaisant komunistinės ideologijos pastangų ją pažeminti ir sunaikinti.

Padėka autorei už monografiją, grąžinusią mons. K. Gutauską mūsų tarpan.

Romualdas Kriaučiūnas

Miškas ir mes

Kovo viduryje Generalinėje miškų urėdijoje miškininkams, žurnalistams ir visuomenei pristatyta šių metų Aplinkos ministerijos Viktoro Bergo premijos laureato miškininko Rimanto Grikevičiaus knyga *Miškas ir mes 2004*, kurią išleido viešoji įstaiga „Žaliosios girios“. Tai leidinys, kurio seniai reikėjo.

Ne atsitiktinai jis pasirodė, metams skubant į pabaigą, prieš šv. Kaledas. Leidinio forma – tarsi kalendorinė, pažyminti visas 2004-ųjų gamtos šventes ir dienas, miško ir žmogaus santykį, siejant su medžiais, kuriuos šviesios atminties profesorė Eugenija Šimkūnaitė padalijo kiekvienam mėnesiui. Knygos autorius tuos medžius atveda į kiekvieno skaitytojo sielą, su juo geneologijai, keliais ir mūsų kraštą, lietuvių tautos papročiais ir tradicijomis, didžiųjų pasaulio žmonių mintimis, mūsų poetų, rašytojų eilėmis ir proza apie mūsų žaliąjį draugą – mišką, kuriame daug nežinomo ir nepažįstamo, subtilių miško gyvenimą, jo teikiama neįkainojamą naudą,

Kariuomenei skirta knyga

Vasario 11 d. Kauno istorinėje 1919–1940 m. laikotarpio Lietuvos Respublikos Prezidentūroje surengtas VDU dr. Jono Vaičėnionio knygos *Lietuvos kariuomenė valstybės politinio gyvenimo verpetuose (1927–1940)* pristatymas. Apie naująją knygą susirinkusiesiems kalbėjo jos recenzentai doc. Pranas Jonauskas ir dr. Kastytis Antanaitis, už įdomų darbą autoriui dėkojo, leidėjams atstovaujanti knygos redaktorė Margarita Dautartienė.

Dr. Jonas Vaičėnionis savo knygoje analizuoja Lietuvos kariuomenės ir karininkijos įtaką svarbiausioms valstybės politiniams įvykiams nuo 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo iki nepriklausomybės netekimo. Monografijoje pristatoma minėto laikotarpio kariuomenės struktūra, išskiriamas atskiros karinės viešojo visuomenės gyvenimo kontrolės struktūros, kariuomenės vertinimas, kaip vienas svarbiausių autoritarinio prezidento Antano Smetonos režimo ramsčių. Knyga parengta, remiantis gausia archyvine medžiaga, joje pateikiama daug statistinės informacijos, kuri leidžia skaitytojui patiam vertinti atskirus analizuojamo Lietuvos istorijos laikotarpio aspektus, paneigti ar patvirtinti kai kurias Lietuvos istoriografijoje išgalėjusias nuostatas. Vienas knygos recenzentų, doc. Pranas Jonauskas, pasidžiaugė, kad jos autorius, kaip ir dera brandžiam istorikui, savo darbe vengia daryti griežtas išvadas, skubotus apibendrinimus, kurie galėtų tapti pagrindu įvairioms spekuliacijoms.

Dr. Kastytis Antanaitis, priitar damas kolegos mintims, knyga apibūdina, kaip išskirtinį leidinį. Pasak jo, tai ne tradicinė karybai skirta knyga – joje aptariau ne tik istoriniai, bet ir analizuojantį laikotarpio socialiniai, politiniai klausimai, karininkija vertinama, kaip socialinė grupė, neapsiribojant tik atskirų asmenybių

biografijų aprašymu. Dr. Kastytis Antanaitis teigė, kad tokio pobūdžio darbų vis dar yra labai nedaug – sovietmečiu išleistose knygose nepriklausomos Lietuvos kariuomenė buvo apibūdinama neigiamai dėl ideologinių priežasčių, o išėjimoje parašyti darbai dažnai apsiribodavo vien memuaristika. Tuo tarpu dr. Jono Vaičėnionio knyga pasižymi moksline analize, kurios tikrai vertas kariuomenės vaidmuo knygoje aptariamam laikotarpiui – trečiajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje kariuomenė šalies politiniame ir kasdieniniame paprastų piliečių gyvenime buvo svarbesnė negu bet kurio kitu Lietuvos istorijos tarpsniu.

Naujoji knyga yra išskirtinė ir dar vienu požiūriu – apgynęs daktaro disertaciją, Jonas Vaičėnionis jos pagrindu iš karto parengė knygą, o tai, pasak leidinio recenzentų, yra retas reiškinys, galintis tapti sektinu pavyzdžiu. Pats autorius, nors ir pripažindamas, kad atliktame darbe yra ką tobulinti, džiaugėsi jo rezultatais, dėkojo recenzentams, leidėjams ir visiems, kurie jam padėjo, rengiant medžiagą knygai. Dr. Jonas Vaičėnionis tikisi, kad knyga taps provokacija, skatinančia jo kolegas diskutuoti, rašyti ir spausdinti savo darbus. Nors naujosios knygos autorius jau paskelbė nemažai straipsnių ir yra žinomas istorikas ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje, tačiau, jo tvirtinimu, daug medžiagos, surinktos per pastaruosius ketverius darbo metus, liko nepanaudota, todėl ateityje jis žada parengti dar vieną leidinį apie prieškarinį Lietuvos kariuomenę. Tai, kad diskusija dr. Jono Vaičėnionio siūloma tema yra aktuali ir dar greitai baigsis, patvirtino knygos sukeltas susidomėjimas – viena gražiausių Kauno salų buvo pilnutėlė žmonių, atėjusių į svarbaus Lietuvos istoriografijai leidinio pristatymą.

Tomas Pabedinskas

apibūrinimai, o dviejų iškilų žmonių pasakyti žodžiai apie gamtą. Vaizgantas ją apibūdino taip: „Gamtą – Pasaulio Kūrėjo šventyklą“, J. V. Goethe sakė: „Gamtai Ji ne dvasios kita būtis, ji pati – viso dvasinio prado pramotė. Ne, ji ne Dievo kūrinys, ji pati moka kurti dievą. Ji pati yra dievybė, ji neturi sau lygių. Ir nėra nieko nei virš jos, nei už jos. Ji virš visko, visur ir viskas“. Du skirtingi, o kartu ir panašūs gamtos apibūdinimai. „Kiekvienam žmogui skirtas tam tikras laikas pabūti toje šventykloje, dievybėje. Bet kodėl žmonių mintyse tiek daug griaujamųjų jėgų, neapykantos vienas kitam“, – klausia Rimantas.

Man regis, kad šiuo savo leidiniu – gamtos tvarkos pažinimo vadovėliu, jis kaip tik ir nori mokyti žmones gerumo. Ar ne todėl leidinyje tiek daug šviesių ir prasmingų Justino Marcinkevičiaus, Prano Raščiaus, Mykolo Karčiausko, Jono Šiožinio, Henriko Radausko, Janinos Štrimitaitienės ir daugelio kitų poetų eilių, lyriškų ir subtilių rašytojo Romo Sadausko kūrinių.

Pratarmėje teigiama, kad, prasidėjus naujamajam šimtmečiui ir tokstantmečiui, vis dažniau atsigrežiama į mišką. Miškas, pasak autoriaus, gyvas grožio įsikūnijimas gamtoje, džiaugsmo, įkvėpimo, šviesių, jausmų šaltinis. Rimantas įrodo, kad meilė miškui lietuvis paveldėjo iš žilos senovės, kai viešpatavo gamtos kultas. Miškas buvo ir lietuvių ramintojas

ir guodėjas, o gal geresniu laikui vilties žadintojas. Laikui bėgant, žmogaus ir miško santykiai keitėsi, tačiau miškas ir žmogus liko neatskiriami. Leidinyje rasime ir profesorės Pranos Dundulienės „Miškelį (alkų) kultą ir miškų dievą“, ir Vytauto Alanto (Čikaga) „Lietuvio gamtojautą“, ir Julijos Žemaitės, Juozo Tumo Vaižganto pastebėjimus apie mišką, ir daugybę lietuvių pasididžiavimo savo gimtuoju kraštu, meilės jam įrodymų.

Leidinio autorius išsako savo požiūrį ir į šiandienos ūkininkavimo miškuose problemas, pateikia ateities prognozių, duoda patarimų privačių miškų savininkams, pamoko, kuo apželdinti sodybas ir kt.

O kad informacija apie „žaliąjį draugą“ nepabostų, remdamasis literatūros ir žiniasklaidos šaltiniais, Rimantas pateikia informacijos ir mūsų kasdienio gyvenimo temomis. Sužinosite, kaip sulėtinti senėjimą, būti laimingam ir dar daug įdomių dalykų.

Knyga *Miškas ir mes 2004* – tai tarsi miško fotoalbumas, kuriame per 140 fotonuotraukų. Sakytiau, puiki dovana skaitytojui.

Rimanto Grikevičiaus knyga išleidusios viešosios įstaigos „Žaliosios girios“ direktorė žurnaliste Irena Šalkauskienė, apie septynetą metų dirbusi miškų žinyboje atstovė ryšiams su visuomene, autorių asmeniškai pažįsta daugiau nei 25 metus. Gilūs, išjausti Rimanto

MUZIKA IŠ BALTIJOS KRAŠTŲ

Atkelta iš 3 psl.

(Pennsylvania), kur dėsto Rytų Europos ir Rusijos istoriją. Jis yra daug keliauęs ir dirbęs šiuose kraštuose, rinkdamas istorinius duomenis nuo viduramžių iki dabartinių laikų. Nemažai laiko kiekvienais metais praleidžia ir Lietuvoje.

Savo paskaitoje Saulius Suziedėlis vaizdingai parodė klausytojams krikščionybės išsivystimą Baltijos kraštuose nuo Kryžiuočių ordino atvykimo iki dabarties, taip pat pabrėždamas krikščionių tikybės permainas reformacijos metu. Vakarų krikščionybės vaidmuo buvo ypač reikšmingas mokslo, kultūros ir politikos sluoksniuose, kurie žengė skirtingu keliu nuo staciatikių (Rytų Bažnyčios krikščionių). Vakarų įtaka sukurė dabartinius valstybinius pagrindus ne tik Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje, bet ir kitose Europos tautose.

Savaitės programa baigėsi sekmadienį (kovo 14 d.) giesmių koncertu, pavadintu „Muzika iš prislėgtos bažnyčios“, kurį atliko Emmanuel Lutheran choras, vadovaujamas Marian Dolan. Koncerto programoje buvo rinkinys religinių giesmių iš Estijos, Latvijos ir Lenkijos, bet pagrindą sudarė nauji Kristinos Vasiliauskaitės kūriniai, išversti į anglų kalbą. Ypač gerai skambėjo Bernardo Brazdžionio žodžiams pritaikytos giesmės „Tikrui“ ir „Tavo rankos, Dieve“. Kristiną Vasiliauskaitę klausytojams pristatė, visiems lietuviams gerai žinoma, choro meno vadovė ir dirigentė Rita Čyvaite-Kliorienė, kuri taip pat žymiai prisidėjo prie šios programos įvykdymo. Kun. Vytautas Memėnas, atstogaujantis šiuo metu Floridoje, užsklėdė koncertą savo asmeniškais prisiminimais apie Bažnyčios persekiojimą sovietų okupacijos metu. Tokia priespauda yra sunkiai suprantama šioje šalyje kur religinė laisvė niekada nebuvo varžoma.

rašiniai *Valstietijų laikraščiai*, kuriame Irena Šalkauskienė su kolega Mykolu Sakavičiumi nuo 1997-ųjų vasario pradžio leisti priedą „Giria žalioji“, kaip ji pati sako, buvo tarsi balzamas sielai. Šių metų birželį įregistravusi viešąją įstaigą, Irena puolė ieškoti bendraminčių bendraautorų.

„Buvo tokia graži rudens diena, kai, važiuodama į Ukmergės miškų urėdiją rinkti medžiagos leidiniams, visą kelią mintijau, kaip gerai būtų išleisti knygą apie mišką Lietuvos žmogui suprantama širdies kalba. Sekantį ankstyvą rytą tarsi mintis būtų skaitęs, pasakabino Rimas“, – pasakoja Irena, kaip Viktoro Bergo premijos laureatas tapo jos knygos autoriumi.

Per pusę metų Irenos vadovaujamos „Žaliosios girios“ išleido 8 leidinius apie Lietuvos miškų urėdijas, miškus ir miškininkus, tačiau pastaroji – jai brangiausia.

Aldona Kvėdarienė